

НАШИТЕ ПРАВА

ИНФОРМАЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2

NAŠITE prava / [avtorji Blanka Jamnišek i kolektiv ; ilustracija
Matiaš Šmit]. - Ljubljana : Ministerstvo na v'šnitate raboti na
Republika Slovenija, 2005

ISBN 961-91619-4-7

1. Jamnišek, Blanka
221511680

ПРЕДГОВОР

Правата на човека и правата на детето имат универсален характер. Всички държави са длъжни да провеждат разяснителна и просветителска дейност в тази област, да ги прилагат и спазват. Ролята на международните организации е да оказват съдействие на държавите при изпълняване на задълженията им по осъществяване на основните права на човека и детето чрез различни програми.

За последното десетилетие образованието за правата на човека стана една от централните точки на обсъждане от гледна точка на теорията, изследователската работа, политиката и практиката. През 2005 г. Организацията на обединените нации обяви "Световна програма за образование за правата на човека", Европейският съюз представя "Европейска инициатива за демокрация и права на човека", Съветът на Европа обяви 2005-а за "Европейска година на демократичното гражданство чрез образование". Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), в която членува и Вашата страна, също има своите задължения, които са определени и утвърдени през декември 2003 година в Стратегията на ОССЕ по противодействие на заплахите за сигурността и стабилността през XXI век:

"Усилията на ОССЕ ще бъдат ориентирани, в частност, към младежта с цел да възпитават у нея разбиране за необходимостта да се проявява толерантност, а също така за важноста на помирението и мирното съвместно съществуване. Светогледът на младежта и нейните перспективи за бъдещето имат ключово значение. Затова, при необходимост, ОССЕ ще поема по-голяма роля в областта на образованието. Особено внимание заслужават области като образованието за правата на човека."

Словения, която през 2005 година е държавата-председател на ОССЕ, с цел да даде своя принос за осъществяването на тези задължения, би искала да реализира пилотен проект в страните-членки на ОССЕ. Много се радваме, че сте решили да вземете участие в него.

Изхождайки от Конвенцията за правата на детето, ратифицирана от повечето страни в света, а също така въз основа на добрите преподавателски практики в словенските училища, ние бихме искали

да ви предложим материал, който би могъл да се окаже полезен за преподаване на права на детето за деца на възраст 12 - 14 години.

Подобен материал предизвика значителен интерес в Словения както сред учащите се, така и сред учителите. Люблянският Институт за образователни изследвания предприе през декември 2004 г.- януари 2005 г. изучаване и оценяване на дадената програма (въз основа на отговори на учители на въпросник) и отбеляза съществена промяна в разбирането на проблематиката в областта на правата на човека сред учениците, взели участие в проекта. В частност, беше посочено, че в процеса на всекидневното обучение учениците разпознават по-добре фактите, свързани с нарушаване на техните права и отделят повече внимание на проблематиката на правата на децата. Наред с това значителна част от учителите осъзна, че участвайки в проекта, те са придобили допълнителни знания, които ще им позволят в бъдеще да участват в подобни проекти, засягащи правата на човека и на детето.

Учебният материал, предлаган от нас в рамките на пилотния проект на ОССЕ, се състои от комплект картички, съдържащи прости текстове за правата на детето и албум за тях. В началото на проекта, преди провеждането на занятията, на децата се раздават празни албуми. После на всеки урок се обсъжда една от картичките. В края на курса учащите събират в своите албуми пълния комплект картички.

Настоящата информационна брошура е предназначена за учители. Тя включва някои модели на работа с темите, представени на картичките, и е разработена, за да помогне на учителя в обсъждането на темите и стимулиране на съответната дейност. В брошурата също така са изброени възможните техники за работа в група. По отношение на спазването на основните права на всеки човек и дете, този учебен материал ще ви помогне да откриете модела на преподаване, който ще се окаже най-приемлив за вас. Един от възможните подходи е разговор за отговорността в съчетание с правата, с привеждане на примери от всекидневния училищен живот и от живота извън училище.

В тази брошура вие също така ще намерите цитати от Конвенцията за правата на детето и полезни препратки към източници, които могат да са ви от полза напред при обръщане към темата за правата на човека и детето. Темата за правата на човека е важна и сериозна и

настоящият учебен материал не може да обхване всички нейни аспекти и подходи към нея. Затова ние включихме в брошурата информация за съществуващите

печатни източници (книги, пособия и т. н.), а също така дадохме препратки към Интернет-сайтове, за да можете да се допитвате до тях занапред. Брошурата съдържа най-полезната и широко използвана информация, предлагана от международни и неправителствени организации.

Ще ни е много интересно да получим отзив за вашия опит след участието ви в настоящия пилотен проект, затова включихме в материалите малка анкета. По такъв начин бихме искали да получим обратна информация за опита, който ще бъде придобит от учителите, а също така и техните забележки във връзка с предлаганата методика на образование в областта на правата на човека. Това ще позволи да се разширят методите на обучение и пособията за следващите поколения.

Представен ви е доста прост дидактически материал, който ще можете да ползвате като допълнение към вече съществуващите методики и пособия или като съвсем нов подход извън утвърдените учебни програми. В страните, където засега все още не се осъществява преподаване на правата на човека за дадената възрастова група, този пилотен проект може да инициира начало на образование в областта на правата на човека.

Надяваме се, че ако настоящият проект на дадения етап бъде приет и успешно осъществен в региона на ОССЕ, той ще бъде усъвършенстван и продължен занапред. Провеждането на образователна дейност в областта на правата на човека и детето не е само наше задължение. Доставя удоволствие това, че спомагаме за здравословното развитие на младежта. Ние сме убедени, че образованието по темата “права на човека” може да се смята за наш добър съвместен принос в делото за възпитанието на бъдещите поколения – на тези, които днес още не са достигнали пълнолетие. И ние искрено се надяваме, че участието в проекта ще ви достави удоволствие.

МЕТОДОЛОГИЯ ПРЕПОРЪЧВАНИ ТЕХНИКИ ЗА РАБОТА В ГРУПИ

ДИСКУСИЯ

Дискусията дава на учителя и учениците добра възможност да разкрият отношението си към обсъжданите теми. Това е твърде важно в процеса на обучение по темата “права на човека”, тъй като участниците трябва не само да владеят тематичния материал, но и самостоятелно да го изследват и анализират. Информация за текущите събития, плакати и примери са полезни инструменти за стимулиране на обсъданията. Препоръчва се дискусиите да започват с думите: “А какво мислите за...?”

РАЗДЕЛЯНЕ ПО ДВОЙКИ

Методът е оправдан в случаите, когато не ни се удава да генерираме идеи при обсъждане с пълния състав на групата. Предложете на учащите се да обсъдят темата, като се разделят по двойки, в течение на една-две минути, а после да споделят своите мисли с останалите. Скоро ще се установи, че аудиторията “бръмчи”, а идеите се роят!

РАЗДЕЛЯНЕ НА МАЛКИ ГРУПИ

Разделянето на малки групи е алтернатива на работата на групата в пълен състав. Този метод позволява да се привлече за участие всеки и помага за развитието на екипното сътрудничество. Числеността на групата зависи от конкретните обстоятелства - общо колко учащи са заети с дейността и с какви пространствени възможности разполагате. Една малка група може да се състои от 2-3 души, но групата работи най-добре, когато в нея има 6-8 участници. Продължителността на работа на такива групи може да бъде 15 минути, час или цял ден, в зависимост от получените задачи.

Рядко се постигат резултати, ако просто се предложи на учащите се “да обсъдят определена тема”. Каквато и да е темата на обсъждане, важно е ясно да се определи задачата и да се ориентират участниците към достигане на определена цел, изискваща от тях да се обърнат към основната група. Например, задачата трябва да се дава под формата на проблем, който предстои да се реши, или на въпрос, изискващ отговор.

ИЗОБРАЗИТЕЛНИ СРЕДСТВА - РИСУНКИ, КОЛАЖИ, КОМИКСИ, ФОТОГРАФИИ

“Рисунката ще ти каже повече от думите”. Зрителният образ е мощен инструмент както за предаване на информация, така и за поддържане на

интерес. Необходимо е също така да се помни, че рисуването е важен начин за самоизява и комуникация, който е приемлив не само за по-склонните към умствена дейност, но и за онези, които не владеят много сигурно средствата за вербално общуване.

СРЕДСТВА ЗА МАСОВА ИНФОРМАЦИЯ (СМИ): ВЕСТНИЦИ, РАДИО, ТЕЛЕВИЗИЯ, ИНТЕРНЕТ

СМИ са незаменим източник на добър материал за обсъждане. Винаги е интересно да се обсъди съдържанието на материала и това как е бил подаден, а също така да се анализира въпросът за тенденциозността и стереотипите.

ФИЛМИ, ВИДЕО, РАДИОПРЕДАВАНИЯ

Филмите, видеото и радиопредаванията са действителен инструмент в обучението по тематиката “права на човека”, доста популярен сред младежта. Беседата върху гледан филм може да стане добра отправна точка за по-нататъшна работа. Може да се говори за първичната реакция на учащите се на филма, за това доколко той е “жизнен”, дали действащите лица са били изобразени реалистично, или са се опитали да утвърдят определена политическа или морална гледна точка.

МОЗЪЧНА АТАКА

“Мозъчната атака” е метод да се представи нова тема, да се стимулира творчеството и да се изработят множество идеи за кратък срок. Може да се използва за решаването на специфични проблеми или за отговор на определен въпрос.

Препоръки:

- Определете темата, която възнамерявате да “атакувате” и я формулирайте във вид на въпрос, имащ редица отговори.
- Напишете въпроса по такъв начин, че да могат да го видят всички.
- Помолете учащите се да съобщят идеите си и да ги запишат по такъв начин, че да могат да ги видят всички - във вид на отделни думи или къси изречения.
- Прекратете “атаката”, когато потокът от идеи пресъхне и после
- Направете преглед на предложенията и искайте те да бъдат коментирани.

Необходимо е да се придържате към следните правила:

- Записвайте ВСЯКО ново предложение. Често най-“творческите” предложения се оказват най-полезни и интересни!

- Не бива да се допускат коментари или оценки във връзка с написаното преди края на “атаката” или да се повтарят вече изказани идеи.
- Стремете се да увлечете всички в работата.
- Излагайте своите идеи само когато е необходимо да насърчите групата.
- Ако предложението не е достатъчно ясно формулирано, поискайте да бъде изяснено.

ПИСАНЕ НА СТЕНА

Това е една от формите на “мозъчна атака”. Участниците записват мислите си на малки самозалепващи се листчета и ги лепят на стената или на дъска. Предимството на дадения метод е в това, че учащите се могат да останат по местата си и спокойно да размишляват самостоятелно, без да се подлагат на влиянието на чужди мисли, а листчетата могат да се местят и групират по теми и идеи.

РОЛЕВИ ИГРИ

Ролевата игра е кратък спектакъл, разиграван от участниците. Независимо от това, че докато играят, участниците изхождат от собствения си жизнен опит, играта в значителна степен е импровизация. Целта на играта е да се представят събития или обстоятелства, с които участниците не са се сблъскали. Ролевите игри спомагат за по-доброто ориентиране в ситуацията и за повишаване на съпричастността към озовалите се в подобна ситуация.

- Ролевите игри се различават от симулацията на ситуацията по това, че въпреки известна доза спектакъл, те по принцип имат сценарии и предполагат по-малка степен на импровизация.
- Ценността на ролевата игра се състои в това, че тя имитира действителността. Ролевите игри повдигат въпроси, които нямат еднозначни отговори, например за правилното или неправилното поведение на действащите лица. За постигането на най-добър ефект на разбиране на ситуацията е целесъобразно да се предложи на учащите се да си сменят ролите.

Ролевите игри трябва да се провеждат внимателно. Първо, много е важно да се остави на учащите се време, за да могат да излязат от ролята. Второ, трябва да се отнасяте внимателно към чувствата на отделните участници и да се отчита социалната структура на групата. Например при ролевите игри, свързани с ограничени възможности и специални нужди, трябва да се вземе под внимание, че в групата могат да се намират участници, които изпитват подобни трудности (което може да остане незабележимо

за останалите) или те да имат сред приятелите или близките си хора със специални нужди. Такива участници не бива да се травмират, да се извеждат на преден план или да се поставят “зад борда”. В случай, че е станало така, отнесете се към ситуацията сериозно (извинете се, кажете, че става въпрос за абстрактен пример и т. н.). Освен това не забравяйте за стереотипите. Ролевите игри показват какво именно отделните участници мислят за другите, чрез подражаване или изиграване на техните роли. Затова тези занимания са толкова забавни! Може да се окаже полезно, ако след играта проведете препитване: “Как мислите, дали този персонаж, чиято роля беше изиграна, наистина е такъв?” От тази ситуация може да се извлече допълнителна поука, като се развива в учащите се потребност към постоянно критично отношение към информацията. Може също така да бъдат попитани учащите се откъде са почерпили сведения за създаване на образа на своя персонаж.

МОДЕЛИРАНЕ НА СИТУАЦИИ

Моделирането на ситуации може да се счита за разширена ролева игра, в която са включени всички. Тази методика позволява на учащите се да преживеят извънредни ситуации, оставайки в безопасност. Моделирането на ситуацията често изисква определено равнище на емоционална “съпричастност”, което я прави доста действено средство. Учащите се усвояват материала не само рационално или като навик, но и “със сърцето си”.

Последващото препитване е извънредно важна част от методиката. Играещите са длъжни да обсъдят своите усещания, защо са предприели именно такива действия, възникнало ли е у тях чувство на несправедливост и доколко приемливо е решението, до което са стигнали.

На учащите се трябва да им се помогне да направят паралел между това, което са изпитали и действителната ситуация в света.

* По-подробен материал за методите на работа може да се намери в изданието на Съвета на Европа “Компас” - виж препратката във втората част на брошурата, раздел “Източници на информация за образование по темата “права на детето и права на човека”.

Както гласи Конвенцията на Обединените нации за правата на детето, за дете се смята всяко човешко същество, което не е достигнало пълнолетие. Ние, децата, имаме право да знаем какво означават нашите права. Всички държави са длъжни да осигуряват спазването на нашите права и да защитават нашите дългосрочни интереси.

Допълнителна информация: (член 1 от Конвенцията за правата на детето)

Учителят предоставя на учащите се Конвенцията за правата на детето, приета от Генералната асамблея на Организацията на обединените нации. На учителя се препоръчва да обърне внимание на дългосрочния интерес - формиране на трайна обществена поддръжка на правата на човека.

Възможни дейности: обсъждане и евентуално изготвяне на проект на плакат за правата на човека.

- Какво означава "да бъдеш човек"?
- Защо са ни нужни норми и закони?
- Защо им е на децата специален документ, отделно защитаващ правата им?.
- Какви права са гарантирани от Конвенцията за правата на детето? (децата, разделени на групи, изброяват известните им права; след отчетите на групите може да бъде изготвен плакат за правата на детето)
- Откъде сме узнали за тези права?
- Къде и как можем да научим повече за нашите права?
- Какви са нашите дългосрочни интереси? (децата изброяват своите интереси, сравняват ги).

Ние, децата, имаме право на живот, оцеляване и развитие. Имаме право на храна и чиста питейна вода в достатъчни количества.

Допълнителна информация: (Членове 6 и 27 от Конвенцията за правата на детето)

Това е особено важно право и Генералната асамблея на Организацията на обединените нации му отделя особено внимание. Учителят може специално да подчертае отговорността на държавата и официалните власти по отношение на гарантирането на тези права.

Възможни дейности: писане на стена/дъска, дискусия

- Какво е необходимо за развитието на детето (сигурност, храна, вода, образование и т. н.)?
- Какво означава “достатъчно количество храна и чиста питейна вода”?
- Защо тези права са толкова важни?
- Познавате ли случаи, в които това право не е гарантирано на децата (в кои страни)?
- Кой е длъжен да им помага и по какъв начин ние можем да им помогнем?

С раждането си получаваме право на име и гражданство, независимо от местонахождението си.

Допълнителна информация: (членове 7 и 8 от Конвенцията за правата на детето)

Учителят може да обсъди важността на името на човека като част от неговата самоличност. След обсъждането на имената, разпространени в региона, може да се обсъдят имената, приети в света, а също така различните видове гражданство.

Възможни дейности: Разговор пред картата на света, учителят показва територията на ОССЕ - 55 страни, разказва, че навсякъде децата изучават правата на детето (ние всички имаме право на име и гражданство) и се привеждат редица примери.

- Какво означава вашето име?
- Познавате ли вие деца, които нямат име или гражданство, чували ли сте някога за деца, които нямат свидетелство за раждане; защо това е лошо?

Ние, децата, имаме право да живеем с нашите родители, семейства или с тези, които се грижат за нас по най-добрия начин.

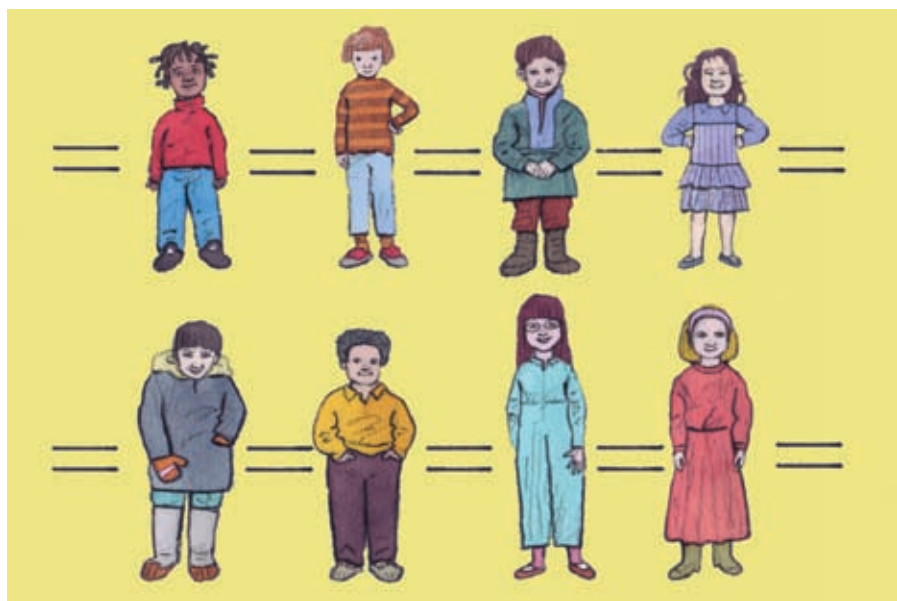
Допълнителна информация: (членове 5, 9 и 18 от Конвенцията за правата на детето)

За това право може да се изтъкне принципът на висия интерес за детето, който се разглежда по-подробно в член 3 от Конвенцията за правата на детето. За осигуряване на сигурността на детето и максимална полза за него понякога е целесъобразно детето да живее отделно от своето семейство или настойници.

Възможни дейности: Разделяне по двойки, дискусия

- Какви видове семейства са ви известни (семейства, различни по големина, с различен брой деца, с един родител, няколко поколения, живеещи заедно...)?
- Какво означава това: “родителите/настойниците да се грижат за нас по най-добрия начин”? По какъв начин?
- Кой се грижи за вас?

Никой няма право да ни подлага на дискриминация по отношение на пол, раса, език, религия, национален или етнически произход.

Допълнителна информация: (член 2 от Конвенцията за правата на детето) Международните юридически инструменти, включително Конвенцията за правата на детето, се основават на принципа на недискриминация. Съгласно тази Конвенция всички деца имат право да се ползват от всички права и свободи.

Възможни дейности: дискусия, могат да се използват материали от Средствата за масова информация (СМИ).

- Учителят приканва децата да размишляват на глас за различията в света; какви раси, езици, религии, нации и етнически групи са ни известни?
- Обсъждането трябва да бъде насочено към спазване на равенството и уважение към различията, а също така и на факта, че навсякъде има някой, който е чужденец.
- Какви са различията между нас (взема се като пример класът)?
- В какво отношение сме подобни един на друг?

Ние, децата, имаме право на образование и безплатно основно обучение.

Допълнителна информация: (членове 28 и 29 от Конвенцията за правата на детето)

Осигуряването на това право се основава на принципа на равните възможности.

Вид на работата: работа в малки групи, обсъждане

- Защо образованието е важно нещо?
- Всички деца на вашата възраст ли ходят на училище?
- Знаете ли някой, който не ходи на училище, и защо (у нас, някъде другаде, в чужбина)?
- Как бихте осигурили на всички деца в света възможност да ходят в основно училище; защо това е важно?

Вслушайте се в нас, децата, ние имаме право да изкажем мнението си.

Допълнителна информация: (членове 12, 13, 14, 15 и 17 от Конвенцията за правата на детето)

Освен правото на свобода на изразяване, на децата се гарантират също така всички останали основни граждански права и свободи като свободата на сдружаване, на мисълта, на съвестта и вероизповеданието, а също и правото на достъп до информация.

Възможни дейности: обсъждане на избрана тема (може да се използват филми, видео, радиопредавания)

- Всеки изразява мнението си по избраната тема, всички изслушват всеки;
- Обсъдете: защо това е важно - да изразяваш своите мисли и да се вслушваш в останалите?
- Как да се направи така, че възрастните да се вслушват във вашето мнение?
- Защо гражданските права са толкова важни?

Ние, децата, имаме право на медицинско обслужване.

Допълнителна информация: (член 24 на Конвенцията за правата на детето)

Възможни дейности: *ролеви игри, писане на дъската, дискусия*

- *Всяко дете е длъжно да назове заболяване, при което е необходима медицинска помощ (може да се разиграт ролите на лекар и пациент); учителят нанася името на заболяването на дъската.*
- *Обсъдете: спазва ли се това право в детското здравеопазване? Ако не, кой е длъжен да осигурява на децата това право?*

Децата със специфични потребности имат право на специални грижи.

Допълнителна информация: (член 23 от Конвенцията за правата на детето)

Учителите обясняват на учащите се, че децата със специфични потребности изискват особени грижи, а също така, че понякога децата се различават по месторождението си или поради събития, които са преживели.

Възможни дейности: дискусия

- Какво означава деца със специфични потребности"? (избройте видовете инвалидност и "скрита инвалидност", а също така ограничените възможности - физически, психологически, социални)
- Как тези деца могат да получат специалните грижи, от които се нуждаят?
- По какъв начин може да се помогне на такива деца, за да водят нормален социален живот и да посещават обикновено училище?

Ако ние, децата, сме бежанци или чужденци в трети страни, ние имаме право на съответните грижи и защита.

Допълнителна информация: (членове 20 и 22 на Конвенцията за правата на детето)

Възможни дейности: дискусия въз основа на актуални събития и съобщения в средствата за масова информация

- Кой е бежанец, кой търси убежище и кой е чужденец?
- Познавате ли такива? От къде са те?
- Какви са насъщните им потребности, кой може да им помогне и по какъв начин?
- Как можем да им помогнем ние (ако се озоват сред нас или вече се намират сред нас)?

Ние, децата, имаме право на отдых, игри и развлечения.

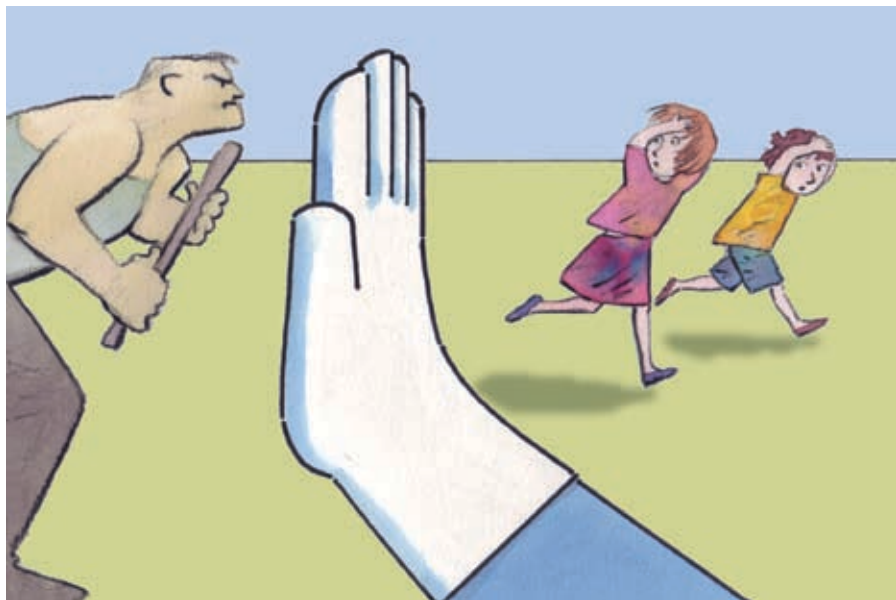

Допълнителна информация: (член 31 на Конвенцията за правата на детето)

Възможни дейности: рисуване, дискусия, изложба на рисунките (в мащабите на класа или училището)

- Децата рисуват какво обичат най-много да правят в свободното си време;
- Всеки показва рисунката си и коментира;
- Учителят изброява на дъската най-предпочитаните дейности;
- Учителят води дискусия за това какво означава свободно време и защо то е важно.

Ние, децата, имаме право на защита от всички форми на насилие и експлоатация.

Допълнителна информация: (членове 33, 34, 35, 36, 37 и 38 на Конвенцията за правата на детето)

Възможни дейности: дискусия, писане на стена / дъска

- Какви видове насилие познавате (физическо, психологическо)?
- Кой е насилник и кой - жертва?
- Кой е длъжен да защитава децата от насилие?

Ние, децата, не можем да бъдем използвани като евтина работна ръка, особено в ущърб на нашето образование.

Допълнителна информация: (член 32 на Конвенцията за правата на детето)

Учителят трябва да се убеди, че децата разбират разликата между изпълнението на всекидневните им битови задължения, свързано с тяхната отговорност като членове на семейството, и експлоатацията.

Възможни дейности: *дискусия*

- *Вие, децата, помагате ли вкъщи и какви дейности извършвате?*
- *Познавате ли деца, които не ходят на училище, защото са принудени да работят?*
- *От какво са лишени тези деца?*

КОНВЕНЦИЯ НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

*Приета от ОС на ООН на 20 ноември 1989 година,
ратифицирана с решение на Великото народно събрание от 11 април 1991 година
- ДВ, бр. 32 от 1991 година, в сила от 3 юли 1991 година.*

ПРЕАМБЮЛ

Държавите-страни по тази конвенция,
считайки, че в съответствие с принципите, прокламирани в Устава на
Организацията на обединените нации, признаването на присъщото
достойнство и на равните и неотменими права на всички членове на
човешкото семейство е в основата на свободата, справедливостта и мира в
света,

имайки предвид, че народите на Организацията на обединените нации
отново са потвърдили в нейния устав своята вяра в основните права на
човека и в достойнството и ценността на човешката личност и са решени
да подпомагат социалния напредък и постигането на по-висок жизнен
стандарт в условията на по-голяма свобода,

признавайки, че Организацията на обединените нации, във Всеобщата
декларация за правата на човека и в Международните пактове за правата
на човека, е провъзгласила и договорила, че всеки има право на всички
права и свободи, изложени в тях, без каквито и да било различия, като
раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други възгледи,
национален или социален произход, имуществено състояние, рождение
или друг статут,

напомняйки, че във Всеобщата декларация за правата на човека
Организацията на обединените нации е провъзгласила, че децата имат
право на специални грижи и помощ,

убедени, че на семейството като основна клетка на обществото и естествена
среда за израстването и благосъстоянието на всичките му членове и особено
на децата, трябва да бъде оказана необходимата защита и съдействие, така
че то да може пълноценно да поеме своята отговорност в обществото,

признавайки, че за пълното и хармонично развитие на личността на
детето то трябва да расте в семейна среда, в атмосфера на щастие, любов
и разбирателство,

считайки, че детето трябва да бъде напълно подготвено да води самостоятелен живот в обществото и да бъде възпитано в духа на идеалите, провъзгласени в Устава на Организацията на обединените нации, и по-конкретно в духа на мир, достойнство, толерантност, свобода, равенство и солидарност,

имайки предвид, че необходимостта от оказване на особени грижи за детето е заявена в Женевската декларация за правата на детето от 1924 година и Декларацията за правата на детето, приета от ООН през 1959 година и призната във Всеобщата декларация за правата на човека, в Международния пакт за граждански и политически права /по-специално в чл. 23 и 24/, в Международния пакт за икономически, социални и културни права /по-специално в чл. 10/ и в уставите и съответните документи на специализираните международни организации, занимаващи се с благоденствието на децата,

имайки предвид, че, както е посочено в Декларацията за правата на детето “детето, поради физическата си и умствената си незрялост, се нуждае от специални гаранции и грижи, включително подходяща правна защита, преди, както и след раждането си.”.

припомняйки разпоредбите на Декларацията за социалните и правните принципи, отнасящи се до закрилата и благоденствието на децата и по-специално до подпомагането, настаняването и осиновяването в национален и международен мащаб; на Минималните стандарти на Организацията на обединените нации за правораздаване при непълнолетни (“Пекински правила”) и на Декларацията за защита на жените и децата при бедствия и въоръжени конфликти,

признавайки, че във всички страни в света има деца, които живеят при изключително трудни условия, и че такива деца се нуждаят от специално внимание,

вземайки предвид съответно важноста на традициите и културните ценности на всеки народ за закрилата и хармоничното развитие на детето,

признавайки значението на международното сътрудничество за подобряване условията за живот на децата във всяка страна и по-специално в развиващите се страни,

се споразумяха за следното:

ЧАСТ I

ЧЛЕН 1

За целите на тази Конвенция “дете” означава всяко човешко същество на възраст под 18 години, освен ако съгласно закона, приложим за детето, пълнолетието настъпва по-рано.

ЧЛЕН 2

1. Държавите-страни по конвенцията зачитат и осигуряват правата, предвидени в тази конвенция, на всяко дете в пределите на своята юрисдикция, без каквато и да било дискриминация, независимо от расата, цвета на кожата, пола, езика, религията, политическите или други възгледи, национален, етнически или социален произход, имущественото състояние, инвалидността, рождението или друг статут на детето, на неговите родители или законни настойници.

2. Държавите-страни по конвенцията вземат всички подходящи мерки за осигуряване закрилата на детето против всички форми на дискриминация или наказание на основание на статута, действията, изразените мнения или убеждения на детето, родителите, законните настойници или членовете на семейството му.

ЧЛЕН 3

1. Висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата, независимо дали са предприети от обществени или частни институции за социално подпомагане, съдилищата, административните власти или законодателните органи.

2. Държавите-страни по конвенцията се задължават да осигурят на детето такава закрила и грижи, каквито са необходими за неговото благосъстояние, като се вземат предвид правата и задълженията на неговите родители, законни настойници или на другите лица, отговорни по закон за него, и за тази цел те предприемат всички необходими законодателни и административни мерки.

3. Държавите-страни по конвенцията осигуряват институциите, службите и услугите, отнасящи се до закрилата или грижите за децата да отговарят на стандартите, установени от компетентните власти, особено в областта на безопасността и здравеопазването и по отношение на числеността и пригодността на техния персонал и компетентния надзор над него.

ЧЛЕН 4

Държавите-страни по конвенцията са длъжни да предприемат всички необходими законодателни, административни и други мерки за осъществяване правата, признати в тази конвенция. По отношение на икономическите, социални и културни права, държавите-страни по конвенцията предприемат такива мерки в максимална степен, възможна с оглед на техните ресурси, и когато е необходимо, в рамките на международното сътрудничество.

ЧЛЕН 5

Държавите-страни по конвенцията зачитат отговорностите, правата и задълженията на родителите или, в зависимост от случая, на членовете на по-голямото семейство или общност, както предвиждат местните обичаи, на законните настойници или другите лица, отговорни по закон за детето, да осигуряват по начин, съответстващ на развитието на способностите на детето, подходящи насоки и ръководство в упражняването от страна на детето на правата, признати в тази конвенция.

ЧЛЕН 6

1. Държавите-страни по конвенцията признават, че всяко дете има неотменно право на живот.
2. Държавите-страни по конвенцията осигуряват в максимално възможна степен оцеляването и развитието на всяко дете.

ЧЛЕН 7

1. Детето следва да бъде регистрирано незабавно след раждането му и от рождение ще има право на име, право да придобие гражданство и доколкото е възможно, право да познава и да бъде отглеждано от своите родители.
2. Държавите-страни по конвенцията осигуряват осъществяването на тези права в съответствие с националното си законодателство и със задълженията си съгласно съответните международни документи в тази област, особено когато в противен случай детето би останало без гражданство.

ЧЛЕН 8

1. Държавите-страни по конвенцията се задължават да зачитат правото на детето да запази без незаконна намеса своята самоличност, включително своето гражданство, име, и семейни връзки, както са признати от закона.
2. Когато едно дете е незаконно лишено от някои или всички елементи на неговата самоличност, държавите-страни по конвенцията предоставят

подходяща помощ и закрила с оглед възстановяване на неговата самоличност във възможно най-кратък срок.

ЧЛЕН 9

1. Държавите-страни по конвенцията осигуряват детето да не бъде разделяно от родителите си против тяхната воля, освен когато компетентните власти решат, в съответствие с приложимите закони и процедури и при възможност за съдебен преглед, че такова разделяне е необходимо за висшите интереси на детето. Такова решение може да бъде необходимо в някои особени случаи, като например малтретиране или изоставяне на детето от родителите или когато родителите живеят разделени и трябва да се вземе решение относно местожителството на детето.

2. При всяка процедура съгласно т. 1, на всички заинтересовани страни ще се дава възможност да участвуват в нея и да изложат своите становища.

3. Държавите-страни по конвенцията зачитат правото на детето, което е отделено от единия или двамата си родители, да поддържа лични отношения и пряк контакт с двамата си родители редовно, освен ако това противоречи на висшите интереси на детето.

4. Когато такова разделяне е в резултат на някакво действие, предприето от държава-страна по конвенцията, като задържане, затвор, изселване, депортиране или смърт /включително смърт. произтичаща от каквато и да е причина, докато лицето е задържано от държавата/ на единия или двамата родители или на детето, тази държава при поискване предоставя на родителите, детето, или ако е уместно, на друг член на семейството необходимата информация относно местопребиваването на липсващия член /членове/ на семейството, освен ако предоставянето на информация би навредило на благосъстоянието на детето. Освен това, държавите-страни по конвенцията осигуряват предоставянето на такова искане само по себе си да не води до неблагоприятни последици за съответното лице /лица/.

ЧЛЕН 10

1. В съответствие със задължението на Държавите-страни по конвенцията съгласно чл. 9, т. 1, всяка молба от дете или неговите родители да влязат или да напуснат една държава-страна по конвенцията с цел събирането на семейството се разглежда по положителен, хуманен и експедитивен начин.

Държавите-страни по конвенцията освен това осигуряват представянето на такава молба да не води до неблагоприятни последици за нейните автори и членовете на техните семейства.

2. Детето, чиито родители живеят в различни държави има право да поддържа лични отношения и преки контакти с двамата си родители, редовно, освен при изключителни обстоятелства. За тази цел и в съответствие със задължението на държавите-страни по конвенцията съгласно чл. 9, т. 2, Държавите-страни по конвенцията зачитат правото на детето или неговите родители да напускат която и да е страна, включително собствената си и да влизат в своята собствена страна.

Правото да напускат която и да е страна подлежи само на тези ограничения, които са предписани от закона и които са необходими за защита на националната сигурност, обществения ред, общественото здраве или морал или правата и свободите на други лица и които са съвместими с другите права, признати в тази конвенция.

ЧЛЕН 11

1. Държавите-страни по конвенцията предприемат мерки за борба с незаконното прехвърляне и невръщане на деца от чужбина.

2. За тази цел държавите-страни по конвенцията насърчават сключването на двустранни или многостранни споразумения или присъединяването към съществуващи споразумения.

ЧЛЕН 12

1. Държавите-страни по конвенцията осигуряват на детето, което може да формира свои възгледи, правото да изразява тези възгледи свободно по всички въпроси, отнасящи се до него, като на тях следва да се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта на детето.

2. За тази цел на детето по-специално е предоставена възможност да бъде изслушвано при всякакви съдебни и административни процедури, отнасящи се до него, или пряко, или чрез представител или съответен орган, по начин, съответстващ на процедурните правила на националното законодателство.

ЧЛЕН 13

1. Детето има право на свобода на изразяване на мнение. Това право включва свободата да търси, получава и предава информация и идеи от всякакъв вид, независимо от границите, устна, писмена, печатна форма или под формата на изкуство или чрез каквито и да са други информационни средства по избор на детето.

2. Упражняването на това право може да подлежи на известни ограничения, но те трябва да бъдат само такива, които са предписани от закона и са необходими:

а/ зачитане правата или репутацията на другите или

б/ за защита на националната сигурност или обществения ред или на общественото здраве и морал.

ЧЛЕН 14

1. Държавите-страни по конвенцията зачитат правото на детето на свобода на мисълта, съвестта и религията.
2. Държавите-страни по конвенцията зачитат правата и задълженията на родителите или в зависимост от случая на законните настойници, да осигурят ръководството на детето при упражняването на неговите права по начин, съответстващ на развитието на способностите на детето.
3. Свободата за изразяване на собствената религия или вяръвания може да подлежи само на такива ограничения, които са предвидени в закона и са необходими за защита на обществената сигурност, ред, здраве или морал или на основните права и свободи на другите.

ЧЛЕН 15

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на детето на свобода на сдружаване и на мирни събрания.
2. Не може да се налагат никакви ограничения върху упражняването на тези права освен наложените в съответствие със закона и които са необходими в едно демократично общество в интерес на националната сигурност или обществената безопасност, обществения ред, защитата на общественото здраве или морал или защитата на правата и свободите на другите.

ЧЛЕН 16

1. Никое дете не трябва да бъде подлагано на произволна или незаконна намеса в неговия личен живот, семейство, дом или кореспонденция, нито на незаконно посегателство срещу неговата чест и репутация.
2. Детето има право на закрила от закона против такава намеса и посегателство.

ЧЛЕН 17

Държавите-страни по конвенцията признават важната функция, изпълнявана от средствата за масова информация и осигуряват на всяко дете достъп до информация и материали от различни национални и международни източници, особено тези, насочени към подобряване на неговото социално, духовно и морално благосъстояние и физическо и умствено здраве. За тази цел държавите-страни по конвенцията:

- а/ насърчават средствата за масова информация да разпространяват информация и материали от социална и културна полза за детето и в съответствие с духа на чл.29;
- б/ насърчават международното сътрудничество в производството, обmena и разпространението на такава информация и материали от различни национални, международни и културни източници;
- в/ насърчават производството и разпространението на детски книги;
- г/ насърчават средствата за масова информация особено да зачитат езиковите нужди на детето, принадлежащо към малцинствена група или към коренното население;
- д/ насърчават разработката на подходящи насоки за защита на детето от информация и материали, вредни за неговото благосъстояние, като се имат предвид разпоредбите на чл. 13 и 18.

ЧЛЕН 18

1. Държавите-страни по конвенцията полагат всички усилия за осигуряване признаването на принципа, че двамата родители носят обща отговорност за отглеждането и развитието на детето. Родителите, или, според случая, законните настойници носят първостепенна отговорност за отглеждането и развитието на детето. Висшите интереси на детето са тяхна основна грижа.
2. С цел гарантиране и закрила на правата, изложени в тази конвенция, държавите-страни по нея оказват подходяща помощ на родителите и законните настойници при осъществяване на тяхната отговорност по отглеждане на децата и осигуряват създаването на институции, служби и услуги за грижите за децата.
3. Държавите-страни по конвенцията предприемат всички подходящи мерки, за да осигурят на децата на работещите родители правото да се възползват от услугите за деца, които се полагат за тяхното отглеждане.

ЧЛЕН 19

1. Държавите-страни по конвенцията предприемат всички необходими законодателни, административни, обществени и образователни мерки за закрила на детето от всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, докато то е под грижите на родителя/ родителите си, законния си настойник/ настойници или всяко друго лице, на което то е поверено.
2. Такива защитни мерки включват според случая ефективни процедури за създаване на социални програми за осигуряване необходимата подкрепа на детето и лицата, които се грижат за детето, както и на всички

други форми за предотвратяване и за разкриване, докладване, отнасяне за разследване, разглеждане и проследяване на случаите на малтретиране на деца, описани по-горе, и, според случая, за намеса на съдебните органи.

ЧЛЕН 20

1. Дете, което е лишено временно или постоянно от неговата семейна среда или на което с оглед на неговите висши интереси не може да бъде разрешено да остане в тази среда, има право на специална закрила и помощ, оказвана от държавата.
2. Държавите-страни по конвенцията, в съответствие със своето национално законодателство, осигуряват алтернативни грижи за това дете.
3. Тези грижи могат да включват наред с другото даване за отглеждане, Кафала по ислямското право, осиновяване, или, ако е необходимо, настаняване в подходящо детско заведение. Когато се разглеждат възможните решения на тези проблеми съответно внимание трябва да бъде обърнато на осигуряване на приемственост при отглеждане на детето, както и на етническите, религиозните, културните и езиковите особености на средата, от която то произхожда.

ЧЛЕН 21

За държавите-страни по конвенцията, които признават и/или допускат системата на осиновяване, висшите интереси на детето трябва да бъдат първостепенно съображение, като за целта те:

- а/ осигуряват осиновяването на дете да бъде разрешавано само от компетентните власти, които определят, в съответствие с приложимите закони и процедури, и на основата на всички достоверни, отнасящи се към случая данни, че осиновяването е възможно, като се отчита отношението на детето с неговите родители, роднините и законни настойници и че, ако е необходимо, тези лица са дали, след като са били съответно информирани, своето съгласие за осиновяването. като им е предоставена нужната консултация;
- б/ признават, че осиновяването в чужбина може да се счита за алтернативно средство за грижа за детето, ако детето не може да бъде дадено в семейство за отглеждане или осиновяване, или не може по никакъв подходящ начин да се полагат грижи за него в страната, от която то произхожда;
- в/ осигуряват детето, което се дава за осиновяване в друга страна, да се ползва от гаранции и стандарти, еквивалентни на съществуващите при осиновяване в страната. от която то произхожда;

г/ предприемат всички подходящи мерки при осиновяване в чужбина това да не води до незаконно финансово обогатяване на лицата, участващи в него;

д/ подпомагат, когато е необходимо, постигането на целите на този член чрез сключване на двустранни или многостранни спогодби или споразумения и се стремят в тези рамки да осигурят настаняването на детето в чужбина да се извършва чрез компетентните власти или органи.

ЧЛЕН 22

1. Държавите-страни по конвенцията вземат необходимите мерки да осигурят дете, което иска да получи статут на бежанец, или което се счита за бежанец в съответствие с приложимото международно или вътрешно право и процедури, независимо дали е придружено или не е придружено от неговите родители или от което и да е друго лице, да получи подходяща защита и хуманитарна помощ в ползването на съответните права, изложени в тази конвенция и в другите международни документи за правата на човека или по хуманитарни въпроси, по които посочените държави са страни.

2. За тази цел държавите-страни по конвенцията подкрепят, когато смятат за необходимо, усилията на Организацията на обединените нации и на други компетентни междуправителствени организации или неправителствени организации, сътрудничаещи си с Организацията на обединените нации, да защитават и подпомагат това дете и да издирят родителите или други членове на семейството на всяко дете бежанец с цел да получат информация, необходима за събирането му с членовете на неговото семейство. В случаите, когато не могат да бъдат намерени родителите или други членове на семейството, на детето се осигурява същата закрила както на всяко друго дете, постоянно или временно лишено от неговата семейна среда, по каквато и да било причина, както е определено в тази конвенция.

ЧЛЕН 23

1. Държавите-страни по конвенцията признават, че дете с умствени или физически недостатъци трябва да води пълноценен и достоен живот в условия, които осигуряват достойнството му, поощряват самостоятелността и улесняват активното му участие в обществото.

2. Държавите-страни по конвенцията признават правото на детето с умствени или физически недостатъци на специални грижи и насърчават и осигуряват оказването, според наличните ресурси, оказването на такова дете и на поелите грижата за него на помощ, за която са направени постъпки

и която отговаря на състоянието на детето и на положението на родителите или на другите лица, грижещи се за детето.

3. Признавайки специалните нужди на детето с умствени или физически недостатъци, помощта, оказвана в съответствие с т. 2 на този член, се предоставя безплатно, когато това е възможно, като се вземат предвид финансовите възможности на родителите на детето или на другите лица, грижещи се за него, и е насочена към осигуряване на ефективен достъп до и получаване на образование, обучение, здравни грижи, рехабилитация, подготовка за трудова дейност и възможности за отдих по начин, позволяващ на детето най-пълната възможна социална интеграция и индивидуално развитие, включително неговото културно и духовно развитие.

4. Държавите-страни по конвенцията подпомагат в духа на международното сътрудничество размяната на подходяща информация в областта на здравната профилактика, на медицинското, психологическо и функционалното лечение на децата с умствени или физически недостатъци, включително разпространение на и достъп до информация относно методи на рехабилитация, образование и професионална подготовка, с цел да се даде възможност на държавите-страни по конвенцията да подобрят своите възможности и умения и да разширят опита си в тези области. В това отношение особено трябва да се имат предвид нуждите на развиващите се страни.

ЧЛЕН 24

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на детето да се ползва най-високия достижим стандарт на здравословно състояние и от здравните услуги за лечение на заболяванията и за възстановяване на неговото здраве. Държавите-страни по конвенцията се стремят да осигурят никое дете да не бъде лишено от правото си на достъп до такива здравни услуги.

2. Държавите-страни по конвенцията полагат усилия за осигуряване на пълното прилагане на това право и по-специално предприемат подходящи мерки с цел:

а/ да намалят смъртността при кърмачетата и децата;

б/ да осигурят на всички деца необходимата медицинска помощ и здравни грижи, като основно внимание се отделя на развитието на основните здравни грижи;

в/ да се борят срещу болестите и недохранването, включително в рамките на основните здравни грижи, като наред с другото използват леснодостъпни технологии и доставят хранителни продукти и питейна вода, вземайки под внимание опасностите и рисковете от замърсяване на околната среда;

- г/ да осигурят на майките подходящи грижи преди и след раждане;
  - д/ да осигурят на всички групи в обществото и по-специално на родителите и децата информация относно здравето и изхранването на детето, предимствата на кърменето, хигиената и здравословността на околната среда и предотвратяването на нещастните случаи, както и обучение и съдействие за използването на тази информация;
  - е/ да развиват здравна профилактика, консултации за родителите и просветна дейност и услуги в областта на семейното планиране.
3. Държавите-страни по конвенцията вземат всички подходящи и ефикасни мерки за премахване на традиционните практики, които нанасят вреда на здравето на децата.
  4. Държавите-страни по конвенцията се задължават да развиват и насърчават международното сътрудничество с оглед постепенно постигане на пълна реализация на правото, признато в този член. В това отношение особено трябва да се вземат предвид нуждите на развиващите се страни.

ЧЛЕН 25

Държавите-страни по конвенцията признават правото на дете, което е било настанено в специално заведение от компетентните власти с цел грижи, защита или лечение на неговото физическо или умствено здраве, на периодичен контрол върху провежданото лечение, както и върху всички други обстоятелства относно неговото настаняване.

ЧЛЕН 26

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на всяко дете да се ползва от социални придобивки, включително социални осигуровки, и предприемат необходимите мерки за постигане на пълна реализация на това право в съответствие с тяхното национално законодателство.
2. Тези осигуровки трябва да бъдат отпускани съобразно разходите и положението на детето и лицата, които носят отговорност за издържането на детето, както и като се вземе предвид и всяко друго съображение, отнасящо се до искането за отпускане на такива осигуровки, отправено от дете или от негово име.

ЧЛЕН 27

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на всяко дете на жизнен стандарт, съответстващ на нуждите на неговото физическо, умствено, духовно, морално и социално развитие.
2. Родителят/родителите или другите лица, отговорни за детето, имат първостепенна отговорност да осигурят в рамките на своите способности

и финансови възможности условията за живот, необходими за развитието на детето.

3. Държавите-страни по конвенцията в съответствие с националните условия и в рамките на своите възможности предприемат необходимите мерки с цел да подпомагат родителите и другите лица, отговорни за детето, да осъществяват това право и в случай на нужда предоставят материална помощ и програми за подпомагане, особено по отношение на изхранването, облеклото и жилището.

4. Държавите-страни по конвенцията предприемат всички необходими мерки за получаване от страна на детето на издръжката от родителите или от другите лица, които носят финансова отговорност за него, както на тяхната територия, така и от чужбина. Особено когато лицето, носещо финансова отговорност за детето, живее в държава, различна от тази на детето, държавите-страни по конвенцията подпомагат присъединяването към международни спогодби или сключването на такива спогодби, както и приемането на други подходящи договорености.

ЧЛЕН 28

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на детето на образование и с оглед на осъществяването на това право във все по-голяма степен и при еднакви възможности, те по-специално трябва:

а/ да направят основното образование задължително и безплатно за всички;

б/ да насърчават развитието на различни форми на средно образование, включително общо и професионално образование, като ги направят достъпни и на разположение за всяко дете и вземат подходящи мерки, като въвеждането на безплатно образование и предоставяне на финансова помощ в случай на необходимост;

в/ да направят висшето образование достъпно за всички на основата на способностите и с всички подходящи средства;

г/ да направят образователната информация и тази за професионалното обучение и ориентация налична и достъпна за всички деца;

д/ да вземат мерки за насърчаване на редовното присъствие в училищата и намаляване процента на децата, напуснали училище.

2. Държавите-страни по конвенцията предприемат всички подходящи мерки за осигуряване спазването на училищната дисциплина по начин, съвместим с човешкото достойнство на детето и в съответствие с тази конвенция.

3. Държавите-страни по конвенцията подпомагат и насърчават международното сътрудничество по въпроси, отнасящи се до образованието

и по-специално с оглед да допринесат за премахване на невежеството и неграмотността в целия свят и да улеснят достъпа до научни и технически знания и съвременни методи за преподаване. В това отношение особено трябва да се вземат предвид нуждите на развиващите се страни.

ЧЛЕН 29

1. Държавите-страни по конвенцията се споразумяват, че образованието на детето трябва да бъде насочено към:

а/ развитието на личността на детето, на неговите таланти, умствени и физически способности до най-пълния им потенциал;

б/ развитието на зачитането на правата на човека и основните свободи и на принципите, провъзгласени в Устава на Организацията на обединените нации;

в/ развитието на чувството на уважение към родителите на детето, към неговата собствена културна самоличност, език и ценности, към националните ценности на страната, в която детето живее, на страната, от която то произхожда и на цивилизации, различни от неговата собствена;

г/ подготовката на детето за отговорен живот в свободно общество, в духа на разбирателство, мир и толерантност, равенство между половете и дружба между всички народи, етнически, национални и религиозни групи и коренно население:

д/ развитието на чувството на уважение към природната среда.

2. Някоя разпоредба от този член или от чл. 28 не следва да се тълкува по начин, който да накърнява свободата на всяко физическо или юридическо лице да учредява и ръководи образователни институции, при условие, че бъдат спазени принципите, изложени в т. 1 на този член, и че образованието, давано от такива институции, отговаря на минималните стандарти, които могат да бъдат установени от държавата.

ЧЛЕН 30

В тези държави, в които съществуват етнически, религиозни и езикови малцинства или коренно население, дете, принадлежащо към такова малцинство, или произхождащо от коренното население, не може да бъде лишавано от правото в общност с другите членове на неговата група, да се ползва от неговата собствена култура, да изповядва или практикува неговата собствена религия или да използва неговия собствен език.

ЧЛЕН 31

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на детето на отдых и почивка, на участие в игри и дейности за отмора, подходящи за възрастта му и на свободно участие в културния живот и изкуствата.

2. Държавите-страни по конвенцията зачитат и развиват правото на детето на пълноценно участие в културния и творчески живот и насърчават предоставянето на подходящи и равни възможности за културна и творческа дейност, отдих и отмора.

ЧЛЕН 32

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на детето да бъде защитено от икономическа експлоатация и от извършване на каквато и да било работа, която крие опасност или може да попречи на образованието на детето или да навреди на здравето или на физическото, умственото, духовното, моралното или социалното развитие на детето.

2. Държавите-страни по конвенцията предприемат законодателни, административни, социални и образователни мерки за осигуряване прилагането на този член. За тази цел, като се имат предвид съответните разпоредби на други международни документи, държавите-страни по конвенцията по-специално:

а/ установяват минимална възраст или минимални възрасти за започване на работа;

б/ предвиждат подходящо регулиране на часовете и условията на работа; и

в/ предвиждат съответни наказания и други санкции за осигуряване ефективното приложение на този член.

ЧЛЕН 33

Държавите-страни по конвенцията предприемат всички необходими мерки, включително законодателни, административни, социални и образователни, за закрила на децата от незаконната употреба на наркотици и психотропни вещества, както е определено в съответните международни договори и за предотвратяване използването на деца в незаконното производство и в трафика на такива вещества.

ЧЛЕН 34

Държавите-страни по конвенцията се задължават да защитават детето от всички форми на сексуална експлоатация и от сексуално насилие. За тази цел държавите-страни по конвенцията вземат всички подходящи мерки на национално, двустранно и многостранно равнище за предотвратяване на:

а/ подбуждане или принуждаване на дете да се занимава с каквато и да е незаконна сексуална дейност;

б/ експлоатация на деца с цел проституция или друга незаконна сексуална практика;

в/ експлоатация на деца с цел производство на порнографски представления и материали.

ЧЛЕН 35

Държавите-страни по конвенцията предприемат всички подходящи мерки на национално, двустранно и многостранно равнище за предотвратяване отвлечането, продажбата или търговията с деца в каквато и да е форма и с каквато и да е цел.

ЧЛЕН 36

Държавите-страни по конвенцията закрилят детето от всички други форми на експлоатация, засягащи в какъвто и да е аспект благосъстоянието на детето.

ЧЛЕН 37

Държавите-страни по конвенцията осигуряват:

а/ никое дете да не бъде подлагано на изтезания или друго жестоко, нечовечно или унизително отношение или наказание. Нито смъртно наказание, нито доживотен затвор без възможност за освобождаване няма да се налагат за нарушения, извършени от лица до 18-годишна възраст;

б/ никое дете да не бъде лишено от неговата свобода незаконно или произволно. Арестуването, задържането или осъждането на лишаване от свобода на дете следва да бъде в съответствие със закона и да се използва само като крайна мярка и за най-краткия възможен срок;

в/ всяко дете, лишено от свобода, да бъде третирано хуманно и при зачитане на достойнството, присъщо на човешката личност и по начин, който взема предвид нуждите на лицата на неговата възраст. По-специално всяко дете, лишено от свобода, трябва да бъде отделено от възрастните, освен ако се прецени, че висшите интереси на детето изискват да не се прави това, и да има правото да поддържа контакти със семейството си чрез кореспонденция и посещения, освен при изключителни обстоятелства;

г/ всяко дете, лишено от свобода, да има право на незабавен достъп до правна и друга необходима помощ, както и правото да оспорва законността на лишаването си от свобода пред съд или друг компетентен, независим и безпристрастен орган и на бързо решение по всякакви такива дела.

ЧЛЕН 38

1. Държавите-страни по конвенцията се задължават да зачитат и да осигурят зачитане на приложимите за тях в случай на въоръжен конфликт норми на международното хуманитарно право, които се отнасят до децата.

2. Държавите-страни по конвенцията вземат всички възможни мерки да осигурят лицата, които не са достигнали 15-годишна възраст да не вземат пряко участие във въоръжени действия.

3. Държавите-страни по конвенцията се въздържат от призоваване на всяко лице, ненавършило 15-годишна възраст, във въоръжените си сили. При призоваване на лица, които са навършили 15-годишна възраст, но не са навършили 18 години, държавите-страни по конвенцията се стремят да дават приоритет на по-възрастните.

4. В съответствие със своите задължения, произтичащи от международното хуманитарно право, за закрила на гражданското население в случай на въоръжен конфликт държавите-страни по конвенцията предприемат всички разумни мерки за осигуряване закрила и грижи за децата, които са засегнати от въоръжен конфликт.

ЧЛЕН 39

Държавите-страни по конвенцията предприемат всички необходими мерки за подпомагане на физическото и психическото възстановяване и социална реинтеграция на дете, жертва на всякаква форма на липса на грижи, експлоатация или злоупотреба, изтезания или каквато и да е друга форма на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание; или въоръжен конфликт. Това възстановяване или реинтеграция ще се извършва в среда, благоприятстваща укрепването на здравето, самоуважението и достойнството на детето.

ЧЛЕН 40

1. Държавите-страни по конвенцията признават правото на всяко дете, което е заподозряно, обвинено или признато за виновно в нарушаване на наказателния закон, да бъде третирано по начин, съвместим с чувството за достойнство и собствена стойност на детето, който укрепва зачитането от детето на основните права и свободи на човека и който взема предвид възрастта на детето, необходимостта да се подпомага реинтеграцията на детето и поемането от него на конструктивна роля в обществото.

2. За тази цел и зачитайки съответните разпоредби на международните документи, държавите-страни по конвенцията по-специално осигуряват:

а/ никое дете да не бъде заподозряно, обвинено или признато за виновно в нарушаване на наказателния закон по причина на действия или бездействия, които не са забранени от националното или международното право по време на извършването им:

б/ всяко дете, за което се твърди или е обвинено в нарушаване на наказателния закон, да има поне следните гаранции:

/i/ да се счита за невинно до доказването, че е виновен в съответствие със закона;

/ii/ да бъде информирано незабавно и пряко за обвиненията против него или, ако е необходимо, чрез неговите родители или законни настойници и да получи правна или друга подходяща помощ в подготовката и представянето на неговата защита;

/iii/ случаят да бъде решен без забавяне от компетентна, независима и безпристрастна институция или съдебен орган в справедлив процес съгласно закона, при наличието на правна или друга подходяща помощ, освен ако се прецени, че това не е в интерес на детето, по-специално, вземайки предвид неговата възраст или положение, неговите родители или законни настойници;

/iv/ да не бъде принуждавано да дава показания или да се признава виновен; да може да разпитва или да бъдат разпитвани от негово име свидетели на обвинението и да бъде разрешено участието и разпитването на свидетели на защита при условия на равенство;

/v/ ако се счита, че е нарушило наказателния закон, това решение и всякакви мерки, наложени вследствие на това, да бъдат обжалвани пред по-висша компетентна, независима и безпристрастна власт или съдебен орган съгласно закона;

/vi/ да има безплатното съдействие на преводач, ако детето не разбира или не говори използвания език;

/vii/ да се зачита напълно неговият личен живот на всички етапи на процеса.

3. Държавите-страни по конвенцията се стремят да съдействат за създаването на закони, процедури, органи и институции, имащи непосредствено отношение към деца, заподозрени, обвинени или признати за виновни в нарушаване на наказателния закон и по-специално:

a/ за установяване на минимална възраст, под която се приема, че децата не са в състояние да нарушават наказателния закон;

b/ когато е подходящо и желателно, за вземане на мерки за разрешаване на случаите с такива деца, без да се прибегва до съдебни процедури, при условие, че напълно се спазват правата на човека и законовите гаранции.

4. Различни мерки, като грижи, напътствия и наблюдение; съветване; условно осъждане; даване за отглеждане; програми за образование и професионално обучение и други алтернативи на настаняването в специални институции се предоставят, за да се осигури децата да бъдат третираны по начин, подходящ за тяхното благосъстояние и съответстващ както на обстановката, така и на нарушението.

ЧЛЕН 41

Нищо в тази конвенция не засяга каквито и да са разпоредби, които са по-благоприятни за осъществяването на правата на детето и които се съдържат в:

- а/ законодателството на държавата-страна по конвенцията; или
- б/ международното право, в сила за тази държава.

ЧАСТ II

ЧЛЕН 42

Държавите-страни по конвенцията се задължават да оповестят широко принципите и разпоредбите на конвенцията както сред възрастните, така и сред децата чрез подходящи и активни действия.

ЧЛЕН 43

1. За да се изучава напредъкът, постигнат от държавите-страни по конвенцията при изпълняване на задълженията, поети по тази конвенция, се учредява Комитет по правата на детето, който изпълнява функциите, предвидени по-долу.
2. Комитетът се състои от 10 експерти с висока нравственост и призната компетентност в областта, която тази конвенция обхваща. Членовете на комитета се избират от държавите-страни по конвенцията измежду техните граждани и служат в лично качество, като се вземат предвид справедливото географско разпределение и представителството на основните правни системи.
3. Членовете на комитета се избират чрез тайно гласуване, по списък, от лица, посочени от държавите-страни по конвенцията. Всяка държава-страна по конвенцията може да посочи едно лице измежду собствените си граждани.
4. Първоначалните избори за комитета ще се проведат не по-късно от шест месеца след датата на влизане в сила на тази Конвенция и след това на всеки две години. Най-малко четири месеца преди датата на всеки избор Генералният секретар на ООН отправя писмена покана до държавите-страни по конвенцията да предложат своите кандидати в срок от два месеца. Генералният секретар впоследствие изготвя списък по азбучен ред на всички лица, определени по този начин, посочвайки държавите-страни по конвенцията, които са ги предложили, и го представя на държавите-страни по конвенцията в тази Конвенция.
5. Изборите се провеждат на срещи на държавите-страни по конвенцията, свиквани от Генералния секретар в седалището на ООН. На тези срещи, на

които дветрети от държавите-страни по конвенцията представляват кворум, в комитета се избират тези лица, които получат най-голям брой гласове и абсолютно мнозинство от гласовете и представителите на държавите-страни по конвенцията, присъстващи и участващи в гласуването.

6. Членовете на комитета се избират за срок от четири години. Те могат да бъдат преизбирани, ако отново бъдат предложени. Мандатът на петима от членовете, избрани на първите избори, изтича след две години; непосредствено след първите избори, имената на тези петима членове се определят чрез жребий от председателя на събранието.

7. Ако член на комитета почине или подаде оставка или заяви, че по някаква друга причина не може повече да изпълнява задълженията си в комитета, държавата-страна по конвенцията, която е посочила този член, определя друг експерт измежду своите граждани, който да служи през останалата част от мандата и който подлежи на одобрение от комитета.

8. Комитетът приема свои собствени процедурни правила.

9. Комитетът избира свое бюро за срок от две години.

10. Съвещанията на комитета обикновено се провеждат в седалището на ООН или на всяко друго подходящо място, по решение на комитета. Обикновено комитетът се събира веднъж годишно. Продължителността на заседанията на комитета се определя и преразглежда, ако е необходимо, от съвещание на държавите-страни по тази конвенцията и подлежи на одобрение от Общото събрание на Организацията на обединените нации.

11. Генералният секретар на Организацията на обединените нации предоставя необходимия персонал и материални средства за ефективното осъществяване от комитета на неговите функции в съответствие с тази конвенция.

12. Членовете на комитета, учреден в съответствие с тази конвенция, получават възнаграждение, одобрявано от Общото събрание, от средствата на ООН при ред и условия, определени от Общото събрание.

ЧЛЕН 44

1. Държавите-страни по конвенцията се задължават да представят пред комитета чрез Генералния секретар на ООН доклади за мерките, които са предприели за осъществяване на правата, признати в конвенцията и за напредъка, постигнат при ползването на тези права:

а/ в срок от две години от влизането в сила на конвенцията за съответната държава;

б/ впоследствие - на всеки пет години.

2. Докладите, представени съгласно този член, посочват факторите и трудностите, ако такива съществуват, влияещи върху степента на изпълнение

на задълженията по тази конвенция. Докладите също така трябва да съдържат достатъчно информация, за да може комитетът да получи пълна представа за прилагането на конвенцията в съответната страна.

3. За държавата-страна по конвенцията, която е представила изчерпателен първоначален доклад пред комитета, не е необходимо в следващите си доклади, представени в съответствие с т. 1, буква "б" да повтаря основната информация, представена по-рано.

4. Комитетът може да поиска от държавите-страни по конвенцията допълнителна информация във връзка с изпълнението на конвенцията.

5. Комитетът представя на Общото събрание на Организацията на обединените нации чрез Икономическия и социален съвет доклади за своята дейност на всеки две години.

6. Държавите-страни по конвенцията правят докладите си широкодостъпни за обществеността в собствените си страни.

ЧЛЕН 45

За да подпомогнат ефективното прилагане на конвенцията и да насърчат международното сътрудничество в областта, която конвенцията обхваща:

а/ специализираните организации, Детският фонд на Организацията на обединените нации и другите органи на Организацията на обединените нации имат право да бъдат представени при обсъждането на прилагането на разпоредбите на тази конвенция, които попадат в обсега на тяхната компетентност. Комитетът може да покани специализираните организации, Детския фонд на ООН и всички други органи, които счита за подходящи, да представят експертни мнения за изпълнението на конвенцията в области, влизащи в обсега на съответната им компетентност. Той може да покани специализираните организации, Детския фонд на Организацията на обединените нации и другите органи на Организацията на обединените нации да представят доклади за изпълнението на конвенцията в области, влизащи в обсега на тяхната дейност.

б/ Комитетът предава, ако счита за необходимо, на специализираните организации, Детския фонд на Организацията на обединените нации и другите компетентни органи всички доклади от държавите-страни по конвенцията, които съдържат искане или посочват нужда от технически съвети или съдействие, заедно с наблюденията и предложенията на комитета, ако имат такива, по тези искания или сигнали.

в/ Комитетът може да препоръча на Общото събрание да отправи молба към Генералния секретар да предприеме от негово име проучвания по конкретни въпроси във връзка с правата на детето.

г/ Комитетът може да прави предложения и препоръки от общ характер

на основата на информацията, получена съгласно чл. 44 и 45 на тази конвенция. Тези предложения и препоръки от общ характер се предават на всяка заинтересована държава-страна по конвенцията и се докладват на Общото събрание заедно с бележките, ако има такива, на държавите-страни по конвенцията.

ЧАСТ III

ЧЛЕН 46

Тази Конвенция е открита за подписване от всички държави.

ЧЛЕН 47

Настоящата Конвенция подлежи на ратификация. Ратификационните документи ще се депозират при Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

ЧЛЕН 48

Тази Конвенция е открита за присъединяване на всяка държава. Документите за присъединяване се депозират при Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

ЧЛЕН 49

1. Тази конвенция влиза в сила на тридесетия ден след датата на депозиране при Генералния секретар на Организацията на обединените нации на двадесетия документ за ратификация или присъединяване.
2. За всяка държава, ратифицирала или присъединила се към конвенцията след депозиране на двадесетия документ за ратификация или присъединяване, конвенцията влиза в сила на тридесетия ден след депозирането от тази държава на нейния документ за ратификация или присъединяване.

ЧЛЕН 50

1. Всяка държава-страна по конвенцията може да предложи поправка и да я внесе при Генералния секретар на Организацията на обединените нации. Въз основа на това Генералният секретар съобщава предложението за поправка на държавите-страни по конвенцията, с молба да го уведомят дали одобряват свикването на конференция на държавите-страни по конвенцията с цел обсъждане и гласуване на предложението, В случай, че в срок от четири месеца от датата на такова съобщение най-малко една трета от държавите-страни по конвенцията одобрят свикването на конференция, Генералният секретар ще свика такава конференция

под егидата на Организацията на обединените нации. Всяка поправка, приета с мнозинство от държавите-страни по конвенцията, присъстващи и участващи в гласуването на конференцията, се представя на Общото събрание на Организацията на обединените нации за одобрение.

2. Всяка поправка, приета в съответствие с т. 1 на този член, влиза в сила след одобрение на Общото събрание на ООН и приемането ѝ от две-трети от държавите-страни по конвенцията.

3. Когато една поправка влезе в сила, тя става задължителна за тези държави-страни по конвенцията, които са я приели, като другите държави-страни по конвенцията продължават да бъдат обвързани от разпоредбите на тази конвенция и всички предишни поправки, които те са приели.

ЧЛЕН 51

1. Генералният секретар на Организацията на обединените нации получава и изпраща до всички държави текста на резервите, направени от държавите по време на ратификацията или присъединяването.

2. Не се допускат резерви, несъвместими с предмета и целите на тази конвенция.

3. Резервите могат да бъдат оттеглени по всяко време чрез уведомление, адресирано до Генералния секретар на Организацията на обединените нации, който информира всички държави-страни по конвенцията. Такова уведомление влиза в сила от датата, на която то бъде получено от Генералния секретар.

ЧЛЕН 52

Всяка държава-страна по конвенцията може да денонсира тази конвенция с писмено уведомление, адресирано до Генералния секретар на Организацията на обединените нации. Денонсирането влиза в сила една година от датата на получаване на уведомлението от Генералния секретар.

ЧЛЕН 53

Генералният секретар на Организацията на обединените нации е определен като депозитар на тази конвенция.

ЧЛЕН 54

Оригиналът на тази конвенция, чиито английски, арабски, испански, китайски, руски и френски текст е еднакво автентичен, се депозира при Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

В уверение на това долуподписаните пълномощници, надлежно упълномощени за това от своите правителства, подписаха тази конвенция.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ИЗТОЧНИЦИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО И ЧОВЕКА

СЪВЕТ НА ЕВРОПА (<http://www.coe.int>)

- КОМПАС

Помагало за образование за права на човека за младежи

Съдържание: Помагалото предлага комплексен подход към образованието за права на човека за деца. Състои се от пет глави. Учителите не трябва да прочетат цялото помагало, за да го използват в работата си, могат да четат само разделите, които най-много ги интересуват.

Публикация: Май 2002 г.

ISBN: 92-871-4880-5

Internet: <http://eycb.coe.int/compass/>

- ЕВРОПЕЙСКА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Първоначална информация за учители

Съдържание: Картата се състои от две части. В нея ще намерите информация как да използвате публикацията и основна информация за Съвета на Европа, Европейската конвенция за правата на човека, за приложението на Конвенцията в практиката, други дейности от компетентността на Съвета на Европа и някои предложения за бъдеща работа. Представена е и кратка версия на Конвенцията, инструкции за учителите и примери за дейности за учениците.

Публикация: Април 2001 г.

Internet: http://www.coe.int/T/E/Com/About_Coe/

Brochures/[fiche_dhIndex.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/T/E/Com/About_Coe/Brochures/fiche_dhIndex.asp#TopOfPage)

- ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПАКЕТ

*Идеи, ресурси, методи и дейности за неформално
интеркултурно образование за младежи и възрастни*

Съдържание: Публикацията е разделена на две части. Първата представлява увод в ключови понятия и начална точка за интеркултурно образование. Втората предлага голям брой дейности, методи и ресурси. Публикацията е много полезно дидактическо помагало по въпросите на стереотипите, дискриминацията, ксенофобията, антисемитизма, расизма и други форми на нетолерантност.

Публикация: Декември 1998

Internet: http://www.coe.int/T/E/human%5Frights/Ecri/3-Educational_resources/Education_Pack_pdf.pdf

ЮНЕСКО (<http://portal.unesco.org>)

• ОБРАЗОВАНИЕ ЗА МЕЖДУНАРОДНО РАЗБИРАТЕЛСТВО

Съдържание: Брошурата описва как ЮНЕСКО се бори от десетилетия, за да подобри условията за образование за всички и доброто международно разбирателство. Тя е богат и разнообразен източник на идеи, опити и мнения по въпроси от важност за всички нации като права на човека, мир и демокрация. Предназначен е специално за учители и ученици.

Публикация: 1996 г.

Internet: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001248/124833e.pdf>

УНИЦЕФ (<http://unesco.org>)

• ПО-ГОЛЯМО УЧАСТИЕ НА ДЕЦАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО УПРАВЛЕНИЕ

Съдържание: Публикацията се занимава с въпроси за участието на децата и младежите. Подчертава се значението на участието на младежите на основата на Конвенцията за правата на детето, тяхното активно участие на всички нива в управленските структури (в семейството, училището, населеното място, в младежки и други организации). Съдържат се добри практики от няколко страни.

Публикация: 2001

ISBN: 88-85401-73-2

• МОЯТ ЖИВОТ

Съдържание: Публикацията е предназначена за деца на възраст от 9 до 12 години. Правата на детето са представени по разбираем начин. Животът на децата е описан чрез житейската им история, условията им на живот и техните надежди за по-добър свят.

Публикация: 2001 г.

ISBN: 0-7894-8859-0

AMNESTY INTERNATIONAL (<http://www.amnesty.org>)

• ПЪРВИ СТЪПКИ

Помагало за първи стъпки в образованието за права на човека

Съдържание: Помагалото е предназначено за учители и всички, които имат отношение към обучението на младежите и биха искали да включат образованието за права на човека в работата си. Помагалото предлага полезни методи за образование за права на човека на деца от началното

и средно училище, както и позоваване и връзки към други публикации, организации и уебстраници.

Публикация: 1997 г., Лондон

Internet: <http://erc.hrea.org/Library/teachers/first-steps.html>

• ПРАВА НА ЧОВЕКА ЗА ДЕЦА

Учебна програма за преподаване на права на човека за деца на възраст 3-12 години

Съдържание: Учебникът е разделен на десет глави, всяка от които е посветена на един принцип от Декларацията на ООН за правата на детето. Методите в учебника са полезни за часовете по физическо възпитание, социология, математика, история, рисуване и чуждоезиково обучение.

Публикация: 1992 г.

HUMAN SECURITY NETWORK

<http://www.humansecuritynetwork.org/>

• ДА РАЗБЕРЕМ ПРАВАТА НА ЧОВЕКА:

ПОМАГАЛО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ПРАВА НА ЧОВЕКА

Съдържание: Много подробно помагало за преподаватели, което отразява подход, отчитащ културните особености, на основата на всеобщия характер на правата на човека. Съдържа различни педагогически материали, които могат да бъдат използвани в образованието за права на човека за младежи или възрастни.

Публикация: 2003 г., Европейски център за обучение и изследвания за правата на човека и демокрацията, Грац

ISBN: 3-214-08322-8

HUMAN RIGHTS EDUCATION ASSOCIATES - HREA

<http://www.hrea.org/>

• НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ПРАВА НА ЧОВЕКА

24 подготвителни упражнения за фасилитатори и учители

Съдържание: Обучителното помагало е предназначено за неформалното образование с акцент върху проблемите на жените и децата, спазването на принципите на достойнство и честност, връзката между правата на човека и неговите отговорности, изграждането на гражданското общество, премахването на предрасъдъците, информацията като средство за придобиване на сила и т.н. Методите от помагалото, предполагащи активно участие, могат да бъдат пригодени за различни условия и култури и, макар че са предназначени за неформалното образование, те могат да бъдат

използвани успешно и в програми на формалното образование.

Публикация: 2000 г.

ISBN: 0-9706059-0-0

Internet: <http://www.hrea.org/pubs/claude00.html>

• *РЕСУРСНО ПОМАГАЛО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ПРАВА НА ЧОВЕКА*

Съдържание: Подробно международно помагало, което включва директория с организации и дейности в областта на образованието за права на човека, информация за курсове по права на човека и обучения, провеждани в целия свят, библиография на литература в областта на правата на човека и списък с голям брой агенции.

Публикация: 2000 г.

Internet: <http://www.hrea.org/pubs/elbers00.html>

HUMAN RIGHTS INTERNET - HRI (<http://www.hri.ca/>)

• *ПОМАГАЛО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ПРАВА НА ЧОВЕКА*

Съдържание: Публикацията е издадена в рамките на поредица за образованието за права на човека. Предлага на учителите информация за източници и дейности, насочени към засилване на демократичната култура.

Публикация: 2000 г.

Internet: <http://www.hri.ca/publications/new/hreduhandbook/>

ДРУГИ ПОЛЕЗНИ ИНТЕРНЕТ ВРЪЗКИ:

Council of Europe - Youth:

http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Youth

UNICEF-Compendium:

<http://www.unicef.org/teachers/compendium/index.html>

Save the Children: <http://savethechildren.org>

Child Rights Information Network: <http://www.crin.org>

Human Rights Watch (Children's Rights Division):

<http://www.hrw.org/children/about.htm>

Human Rights Internet (Children's Rights): <http://www.hri.ca/children>

ВЪПРОСНИК

Целта на въпросника е да проучи въздействието на фишовите НАШИТЕ ПРАВА върху преподаването и изучаването на правата на децата. Освен това, ние сме заинтересовани от Вашите мнения относно индивидуалните аспекти на преподаването на правата на децата. Няма правилен или грешен отговор на който и да било от въпросите.
ВАШАТА СТРАНА:

- Считате ли, че имате достатъчно познания за следните международни инструменти отнасящи се до правата на човека и на детето?

	Да	Не
Конвенция за правата на детето	☐	☐
Обща декларация за правата на човека	☐	☐
Европейска конвенция за правата на човека и основните свободи	☐	☐

Целта на последвалите изявления е да се осведомим за Вашите възгледи по различни фактори, свързани с правата на децата и на човека.
Моля прочетете всяко от изявленията и изберете квадратчето в колоната, която отговаря на Вашия възглед относно изявлението.

- Правата на децата и на човека са важни в ежедневиия живот и в училище.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Не съм съгласен Категорично не съм съгласен

- Правата на децата и на човека са идеали. Те не могат да бъдат осъществявани в ежедневиия живот и в училище.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Не съм съгласен Категорично не съм съгласен

- Правата на децата и на човека са лукс, който само богатите страни могат да си позволят. Бедните държави не могат да си го позволят.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Не съм съгласен Категорично не съм съгласен

- Учителите уважават мненията на учениците и ги насърчават да изразяват техните виждания по време на учебните часове.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Не съм съгласен Категорично не съм съгласен

- Считате ли фишовите за подходящо учебно помагало, което да стимулира децата в изучаването на правата на децата?

Да Не

- Смятате ли че учениците са били стимулирани от темата, която директно е адресирана до тях /лично право/ или са харесали метода на преподаване?

Моля отбележете само едно квадратче.

Учениците са стимулирани от темата /лично право/, с която ние се занимаваме.

Учениците са били преди всичко ентузиазирани относно метода на преподаване.

Учениците са намерили за интересни темата, с която се занимават, както и метода на преподаване.

- Моля избройте 3 права или дейности предложени на фишовете, които са били най-добре посрещнати от Вашите ученици. Защо?

а/ Защо?

б/ Защо?

в/ Защо?

- Коя форма на насилие е най-често срещана във Вашето училищно обкръжение?

Моля отбележете подходящата кутийка или кутийки.

а/ малтретиране

б/ словесно насилие

в/ физическо насилие

г/ други /моля, избройте/:

- Обръща ли Вашето училище достатъчно внимание на въпросите на толерантността?

Да Не

- Бяха ли запознати Вашите ученици с правата на децата преди проектът НАШИТЕ ПРАВА да бъде осъществен?

Не да /всички права/ отчасти /само с някои от правата/

- След провеждането на индивидуалните дейности, учениците разпознават ли нарушаването на правата и могат ли да представят случая?

Не да /всички права/ отчасти /само с някои от правата/

Кои са най-важните резултати от използването на фишове НАШИТЕ ПРАВА?

Моля отбележете само едно квадратче в реда:

• В ежедневно взаимодействие учениците разпознават нарушаването на правата и обикновено са по-чувствителни към въпросите за правата на децата.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Отчасти съм съгласен Категорично не съм съгласен

• Учениците са по-възприемчиви към многобройните форми на многообразие и особености в тяхното социално обкръжение.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Отчасти съм съгласен Категорично не съм съгласен

• Използвайки фишове, учениците са се научили да се отнасят критично към правата на децата и да не ги използват само за тяхна собствена изгода.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Отчасти съм съгласен Категорично не съм съгласен

• Използвайки фишове, учениците са станали по-чувствителни към спазването на правата на човека на групи деца в неравностойно положение /деца със специални образователни нужди, деца от бедни семейства/.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Отчасти съм съгласен Категорично не съм съгласен

• Използвайки фишове, аз съм придобил знания, които ще ми помогнат да улесня изпълнението на подобни проекти, свързани с правата на децата.

Напълно съм съгласен Съгласен съм
Отчасти съм съгласен Категорично не съм съгласен

• Искате ли да получите допълнително обучение, за да преподавате или да изучавате правата на децата и на човека?

Да Не

Ако отговорът е да, моля отговорете на следния въпрос.

• В кои области от преподаването или изучаването на правата на децата и на човека бихте искали да разширите Вашите знания?

Отбележете подходящите квадратчета.

Подходящи съдържания за преподаване и изучаване правата на децата и на човека

Форми и методи за преподаване и изучаване правата на децата и на човека

Сътрудничество между учителите в планирането и провеждането на часове по правата на децата и на човека

• Искате ли да вземете участие в обучение, посветено на преподаването и изучаването на толерантността?

Да   Не

Ако отговорът е да, моля отговорете и на следния въпрос.

• В коя област на преподаването на толерантност бихте искали да разширите Вашите знания?

Моля отбележете тези кутийки, които отговарят на Вашето предпочитание!

Съдържание за преподаване и изучаване на толерантността
Методи за преподаване и изучаване на толерантността

Благодарим Ви, че отделихте от Вашето време да отговорите на въпросника за преподаване и изучаване на правата на детето използвайки фишовете на НАШИТЕ ПРАВА.

Моля изпратете Вашите отговори на следния адрес:

Mitja Sardoč, Educational Research Institute, Gerbičeva 62,
1000 Ljubljana, SLOVENIA

СТРАНИ-УЧАСТНИЧКИ ОТ ОРГАНИЗАЦИЯТА ЗА СИГУРНОСТ И СЪТРУДНИЧЕСТВО В ЕВРОПА (ОССЕ)

- Албания
- Андора
- Армения
- Австрия
- Азербайджан
- Беларус
- Белгия
- Босна и Херцеговина
- България
- Канада
- Хърватия
- Кипър
- Чешка република
- Дания
- Естония
- Финландия
- Франция
- Македония
- Грузия
- Германия
- Гърция
- Светият престол /Ватикана/
- Унгария
- Исландия
- Ирландия
- Италия
- Казахстан
- Киргизстан
- Латвия
- Лихтенщайн
- Литва
- Люксембург
- Малта
- Молдова
- Монако
- Холандия
- Норвегия
- Полша
- Португалия
- Румъния
- Руска федерация
- Сан Марино
- Сърбия и Черна гора
- Словашка република
- Словения
- Испания
- Швеция
- Швейцария
- Таджикистан
- Турция
- Туркменистан
- Украйна
- Обединено кралство
- Съединени американски щати
- Узбекистан

НАШИТЕ ПРАВА

е учебно помагало за образование за правата на децата за
10-12 годишни.

Издател:

Министерство на външните работи на Република Словения
Прешернова 25
1000 Любляна
Словения

Автори:

Бланка Ямнишек
Лиана Калчина
Андрея Барле Лакота
Зоран Павлович
Митя Сардоч

Илюстрация: Матияш Шмит

Дизайн: Яша Шмит

Любляна, 2005